GEMLA BLADET

Årgång 19. November 2026, ges ut av Gemla Samhällsråd!

Sön 1 Kl. 15:00—18:00 Dambastu vid Mulavad.
Sedan badar vi varje söndag fram till jul.

Mån 2 Kl. 14. Seniorträff med fika på Solgården. Senior-shop, Klädvisning med möjlighet att handla något nytt.

Tor 5 Kl 16-19 Bastukväll för herrar.
Sedan badar vi varje torsdag fram till jul.

Mån 9 Kl 14. Seniorträff med fika på Solgården. ”Dans i Folkparken” Musik i Syd.

Ons 11 Kl. 14 PRO Öja-Gemla har höstmöte i församlingshem-met. Sedvanliga mötesförhandlingar. Fika 60 kr. Anmälan görs till Christel 073 883 20 65 senast 8 november. Välkomna! Suzanne Thyborn ordf.

Lör 14. Kl. 15 till 17 Arkivensdag på Hembygdsgården.

Mån 16. Kl 14. Seniorträff med fika på Solgården. Quiz.

Mån 23. Kl 14. Seniorträff med fika på Solgården. Vad gör en diakon? Det berättar Carina Lindsjö om.

Mån 30. Kl 14. Seniorträff med fika på Solgården. Quiz.

Ons 25 Kl 18. Gemla Samhällsråd möts i Gemla Leksaks-museum. Välkomna att både lyssna och yttra Dig.

NYTT FRÅN HAREKULLA

Onsdag 18 november kl 18:30

Filmkväll på hembygdsgården!

Eiler Runesson har botaniserat i filmarkivet och visar filmer från 70:års firande med Gransholms IF och Gemla Folkpark. Konferencier i filmen Peter Sommerstein Entré 100 kr inklusive kaffe och kaka.

Meta har öppet i sin frisörsalong.
Hon har saxen och kammen redo.
Boka tid tel 073 621 4158

Svenska kyrkan

Sön 8 Kl. 17 Söndagste. Samtal om livet kring döden. Hanna Stark.

Sön 15 Kl. 17 Gudstjänst, Bibelutdelning. Sångfåglarna medverkar. Hanna Stark, Dorothea Knust, Carina Lindsjö och Caroline Crona.

Sön 22 Kl. 17 Högmässa. Johannes Grimheden och Christina Fritzon.

Sön 29 Kl. 11 Högmässa. Andreas Svejebäck, trum-pet. Hanna Strak och Dorothea Knust.

Gemla Församling

Gemla Samhällsråd söker till Gemlabladet med tillträde 2027

Ansvarig utgivare, redaktör och annonssäljare.
Upplysning om uppdraget lämnas av
Ola Aronsson 070 2032 246, ola.aronsson@outlook.com

Innebandy i sporthallen
Fre 6 Kl 19:30. Div. 2 GIF A—Westervik IBK
Sön 15 Kl 12:00 Div 5 GIF B—Älmhults IBK B
Tis 20 Kl 19:30 Div 2 GIF A— IBK Panthern
Sön 29 Kl 12:00 Div 5 GIF B—FBC Ljungby B

Välkommen att heja på Ditt lag!!!

LINDSTRÖMS TRYCKERI ALVESTA

Varje år utkommer Gemlabladet med 12 nummer, ett inför varje ny månad! Du vet väl att Du också kan bidra med material och information till Gemlabladet! Skicka gärna bidrag till e-post gemlabladet@gemla.se. Manusstopp 15:de i varje månad.

GEMLA BLADET

Årgång 19. November 2026, Ges ut av Gemla Samhållsråd!

En krympling försörjer sig med eget arbete i Gemla

Att med någon form av handikapp, på egen hand försörja sig är idag inte så ovanligt. På 1800 talet var det anmärkningsvärt.
Vem var då personen som för sin framåtanda och livslust blev omskriven I Smålandsposten 30 maj 1882?

Hans namn var Per Jönsson, för mig inte helt obekant eftersom jag flera gånger i månaden berättar om honom och hans tid som leksaksarbetare i Gemla.
Han var född 1865 på Slottet Duveke i Skåne I Svalövs kommun. Hans mamma arbetade som piga hos ryttmästare Axel Berg von Linde (f 1838 d 1909).

Vem Pers far var är okänt men jag har mina aningar, *dessa spekulationer markerar jag med kursiv text.* Om Axel Berg von Linde berättas att han var ädelmodig och att gjort icke obetydliga uppoffringar för sin vanlottade underhavandes undervisning i slöjd, och skaffat honom arbete på en leksaksfabriken i Gemla. *Kanske räckte ryttmästarens omsorg även till så att mamman/pigan fick bo kvar på godset och uppfostra sin son.*

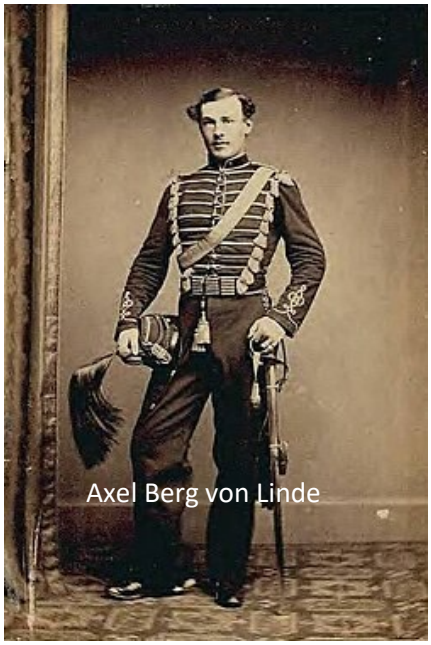
Axel Berg von Linde

Per miste båda sina ben i en olycka redan när han var 2 år gammal.
Per en liten ”Emil i Lönneberga” som i unga år sysselsatte sig med att tälja räfsepinnar, träskedar och andra nyttigheter och även leksaker till godsets barn.
Så blir ryttmästaren bekant med en officer på Kronobegshed och över ett glas punsch bestäms att Per skulle kunna få en plats på Gemla Leksaksfabrik.

En journalist från Smålandsposten får i uppdrag att ta tåget till Gemla och rapportera om den lite udda fabrikationen. Den text som kom med i tidningen den 30 maj 1882 berättar inget om fabrikationen. Journalisten valde att berätta om Per Jönsson.

En Krympling, som försörjer sig med eget arbete, finnes f. n. anställd vid *Gemla* leksaksfabrik, der han, hvars båda ben äro förtvinade och i det närmaste alldeles kraftlösa ända från höfterna, sittande å ett bord, på svarfstolen förfärdigar nätta och prydliga saker. Personen i fråga är ännu endast 16 år gammal och har ända sedan sitt andra år varit beröfvad bruket af nämnde kroppsdelar. Hans namn är *Per Jönsson* från skånska herrsätet Dufeke, hvars ädelmodige egare, ryttmästare *Berg von Linde*, gjort icke obetydliga uppoffringar för sin vanlottade underhafvandes undervisning i

Vidstående text är kopierad från tidningen och svår att läsa.
I sin helhet berättas: ”**En krympling som försörjer sig med eget arbete, finnes för närvarande anställd på Gemla Leksaksfabrik,** der han, hvars båda ben äro förtvinade och i det närmaste alldeles kraftlösa ända från höfterna, sittande på ett bord, på svarvstolen förfärdigar nätta och prydliga saker.

Personen i fråga är ännu endast 16 år gammal och har ända sedan sitt andra levnadsår varit beröfad bruket af nämnde kroppsdelar. Hans namn är Per Jönsson från Skånska herresätet Dufeke, hvars ädelmodige egare, ryttmästare Berg von Linde, gjort icke obetydliga uppoffringar för sin vanlottade underhavandes undervisning i slöjd, samt skaffat honom hans nuvarande plats, der Jönsson, bemötts med kärlekfull välvilja, visar hvarje besökande ett gladt och intelligent ansigte samt stundom ackompagnerar svarfens surr med munter visa istället för att likt dec flesta av sina olyckskamrater hvilkas egen kraft ej gjorts gagnelig, försjunka i slö idiotism. Hela ynglingens väsen bär en prägel af ödmjuk sjelvkänsla i medvetandet at det numera, åtminstone går att ”stå på egna ben”.

Att tillsammans med sina arbetskamrater kvittera ut en lön bidrog säkert till att Per ibland sjöng en sång vid svarven.

Gemla leksaksfabrik startades redan 1866 av Alexis Westerdahl. Han kom från knappa förhållanden i Ratan, en liten by 5 mil norr om Umeå. Flyttade till Stockholm för att utbilda sig i slöjd och snickeri. I sin tidiga ungdom fanns det hos honom fallenhet och håg för träslöjd. Vid sidan om studierna kunde han minska studieskulderna genom att på ett hotell bjuda ut sina alster.

Hotel de la Croix.
vid Brunkebergstorg i Stockholm där Fabrikör Alexis Westerdahl hade sin första utställning år 1861. (Fotografi ur Stockholms Stadsmuseums

Vi sponsrar Gemlabladet

Svenska kyrkan
www.svenskakyrkan.se/vaxjo

Caspera Management Consulting
www.caspera.se

Sparbanken Eken
En lokal bank, nära dig.

GEMLA BLADET

Årgång 19. November 2026. Ges ut av Gemla Samhällsråd!

Den utställningen rönte stor uppmärksamhet från allmänhetens sida.
Uppmunrad av detta lämnar han in en ansökan om rättighet att få anlägga en “Mekanisk fabrik för åstadkommande till af salu af lek– och konstsaker, såsom alla slags dockmöbler, qvarna, pusseltaflor, åkdon, modeller till byggnader, berfpressar ,cigarrställ, dockor av trä, papp och papiermaché med flera arbeten som ej kunna anses tillhöra något särskilt yrke”.

Ansökan beviljades och en leksaksfabrik inrättades i nr 55 Drottninggatan . Emellertid blev kostnaderna för stora I Stockholm och fabriken flyttades till Gemla.

Här började tillverkningen I en före detta byggnad för papperstillverkning. Hushållningssällskapet ubeviljade Westerdal ett lån på 2 000 kr. Man började även tillverka skolmaterial.

Tillkännagifwanden.

Exposition och försäljning af Gemla Leksaks-fabriks tillverkningar.

För att blifva i tillfälle att på ett ändamålsenligt sätt drifva fabriken, samt för att kunna bereda arbetsförtjenst åt en del af de många arbetssökande inom Öija socken, som under närvarande svåra tider sakna allt arbete, och således äro urståndsatte att försörja sig och de sina, har undertecknad på detta sätt velat försöka afsätta af Fabrikens tillverkningar. Expositionen öppnas Måndagen den 22 denna månad i klädeshandlaren Ohlsons d. d. bostad vid torget, och fortgår till månadens slut, och inneslutes densamma allmänhetens ynnest.

I annonsen här bredvid åberopar Westerdal den svåra arbetslöshet och svårigheten att försörja sig och de sina som ett skäl att uppmuntra allmänheten till köp.

Efter en kort tids verksamhet 1867 ödelades fabriken men återuppbygdes året därpå. Riktigt när Per Jönsson fick sin anställning är okänt.

Detta foto är från sent 70-tal. Här sitter Per Jönsson I gräset framför fabriken. *Kan vara tolv- femton år gammal. Någon av arbetskamraterna har av Alexis (trea stående från vänster) fått i uppdrag att hjälpa Per ut från verkstaden så att han kom med på fotot.*

Men motgångarna förföljde den strävsamme och fyndige Westerdahl. Den 8:e April 1884 drabbades fabriken åter av en eldsvåda. Arbetet började som vanligt kl 6 på morgonen. På övervåningen upptäckes branden. Såväl fabrikens egna 60 arbetare som mer än ett hundratal tillskyndande personer lyckades inte släcka branden. Lågorna blev övermäktiga och spred sig till det närliggande bostadshuset och de två magasinen. .

För Alexis var det smärtsamt att för andra gången på kort tid se sitt livsverk gå upp i rök. För finansiärerna Gustav Sanders och den då välkända Stockholmsfirman Svanström & Co som strax innan branden ingått som ägare, sved det lite I plånboken, men inte mer. Den som drabbades allra hårdats var Per Jönsson med sitt handikapp. Han blev utan både arbete och bostaden han hade hos Alexis och hans hustru Josefina i det närbelägna bostadshuset.

Alexis vill för tredje gången återuppbygga fabriken I Gemla. Finansiärerna ville annorlunda. Efter en lång tvist med ägarna på Bergkvara hade man trots överklagande ålagt markägarna att inom 3 månader ta bort alla fördämningar vid den östra ågrenen så att vattnet fick sitt ursprungliga förlopp. Leksaksfabrikens öde var hotat. *Historien har upprepat sig nu på 2000-talet. Denna gången var inte herrarna på Bergkvara inblandade. Flodpärlmusslan skulle få fria vanrdingsvägar och alla fördämningar revs bort.*

Lösningen för Gemla Leksaksfabrik blev flytt till Diö. Maskiner, produkter och ett tiotal arbetare flyttade till Diö. Där fanns lediga lokaler och vattenkarft. En av arbetarna som flyttade med till Diö var min farfar Aron Johansson.

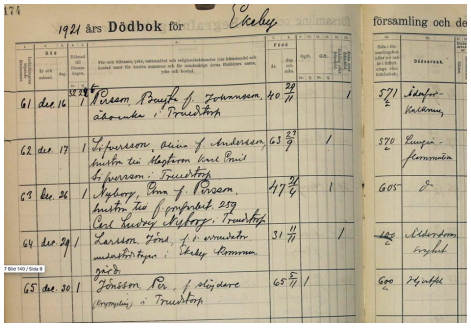

1921 års Dödbok för Ekeby

61	dec. 16		Persson, Bengt J. Johansson,		40	29/11		1			571	Idrofo-	
62	dec. 17		Pettersson, Alina J. Andersson,		63	23/9		1			570	Lungin-	
63	dec. 26		Nyberg, Anna J. Persson,		47	24/4		1			605	do	
64	dec. 29		Larsson, Nils, f. i. arrendator		31	11/11		1			442	Aldersdom	
65	dec. 30		Jönsson, Per, f. slöjdare		65	5/11		1			600	Hjärtfel	

Den ädelmodige Ryttmästaren Axel Berg von Linde nåddes kanske inte av Per Jönssons belägenhet. Inte heller Pers mamma/pigan. Försöken att finna information om vad som hände med honom är döljt i dunkel. En notis i 1921 års dödbok för Ekeby församling berättar att han av hjärtfel avlidit den 30:e December. Han var inskriven på fattighuset som f. d. slöjdare, krympling och fattigjon. Information om den fortsatta leksakstillverkning i Gemla finns i Gemla Leksaksmuseum

Text: Ola Aronsson, källa: Bergundaboken och Gemla Leksaksmuseum.

Vi sponsrar Gemlabladet

SÅG & MASKIN service ALVESTA 0472-146 95

ALWEX

Farmartjänst ALVESTA Tel. 070-655 10 89 alvesta@farmartjanst.se

GEMLA BLADET

Årgång 19. November 2026, ges ut av Gemla Samhällsråd!

Vi sponsrar Gemlabladet

mbo VVS AB
Tel 070 366 3062

Sportson
Vi kan cyklar.
Telefon 0470 601

MAT öppet
Gemla MACKEN
MÅN-FRE 9-19 LÖR 9-17 SÖN 10-15 TEL. 0470-67772